

Pasaulinis korupcijos vertinimas ragina atsibusti

■ Lietuva jau ne vienerius metus deklaruoja kovojanti su korumpuotumu, tačiau korupcijos suvokimo indeksas rodo, jog trypčiojame vietoje

Daiva SAVICKIENĖ

Panašu, jog Lietuva, kovodama su korupcijos apraiškomis viešajame ir politikos sektoriuose, dar daug ko nepadare. Korupcijos suvokimo indeksas rodo, kad nepaisant gana optimistiškų šalies valdžios keliamų tikslų, proveržio nėra jau ne vienerius metus.

Korupcijos suvokimo indekse pernai Lietuva gavo 59 balus iš 100 galimų, taigi užima 38 vietą 180 šalių sąrašė. Vertinant Europos Sąjungos (ES) mastu, esame maždaug per vidurį.

Jokių pokyčių

Šis „Transparency International“ indeksas yra vienas garsiausių pasaulyje korupcijos suvokimo tyrimų, rodantis, kaip valstybėms pavyksta kontroliuoti korupciją. Padėtis vertinama konkrečiu skaičiumi šimto balų skalėje, kurioje nulis skiriamas korumpuotiausiai šaliai, o 100 – labai skaidriai šaliai.

Korupcijos mastą viešajame ir politikos sektoriuose vertina įvairių sričių ekspertai ir verslo lyderiai.

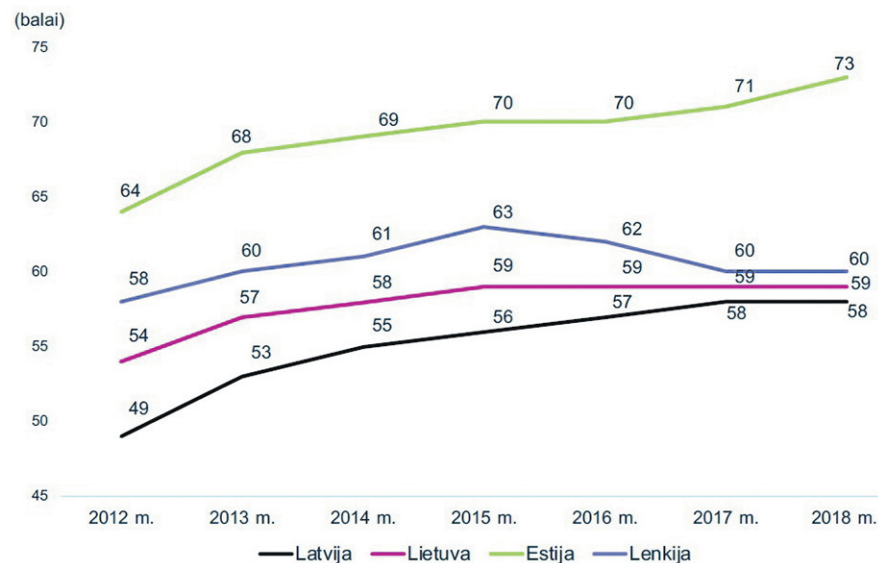
„Transparency International“ Lietuvos skyriaus projektų vadovė Ingrida Kalinauskienė aiškina, jog korupcijos suvokimo indeksas labiau skirtas pasilyginti, kaip atrodome pasaulio kontekste. Jis susideda iš devynių skirtingų šaltinių. Vertinami tokie dalykai, kaip, pavyzdžiui, ar norint gauti kažkokį leidimą turi sumokėti kyšį, kaip vertinama aplinka, į kurią ateinama ir panašiai.

Pagal naujausią korupcijos suvokimo indeksą Lietuvoje rezultatai nesikeičia jau ketvirtus metus iš eilės.

„Šis indeksas yra savotiškas testas, kaip mus suvokia pasaulio verslininkai, turintys ryšių su Lietuva, ir antikorporacijos ekspertai: ar jie mano, kad Lietuvoje palanki aplinka investicijoms, ar gali tikėtis, kad bus taikomos tos pačios taisyklės ir jos nesikeis po metų kitų“, – I. Kalinauskienė sako, kad iš principo tai yra tyrimas, rodantis, kiek mumis pasitikima, palyginti su kitomis šalimis.

Deja, šiuo metu tas palyginimas – ypač su kaimynėmis, – rodo, kad

Korupcijos indekso pokytis 2012–2018 metais

ŠALTINIS – „TRANSPARENCY INTERNATIONAL“ LIETUVOS SKYRIUS

Lietuva pažangos nepadare. Skirtingai nei Estija, kovoje su korupcija nuo 2012 metų labai toli pažengusi. Latvija ir Lenkija taip pat per tą laiką padarė pažangą. Tiesa, latviai dar

„Šis tyrimas turėtų būti savotiškas žadintuvo skambutis visiems, kad iš tikrųjų nebeužtenka vien tik pasakyti, jog korupcija yra blogai, o skaidrumas – gerai. Laikas pereiti prie konkrečių veiksmų.“

I. Kalinauskienė, „Transparency International“ Lietuva

šiek tiek nuo mūsų atsilieka – gavo 58 balus ir yra 41 vietoje. Estija kartu su Airija, Japonija surinko 73 balus ir pasaulyje yra 18-oje vietoje.

Tačiau atotrūkis nuo Lietuvos iki pirmoje vietoje esančios Danijos, vertinant balais, yra panašus kaip Siera Leonės iki mūsų.

Ambicingi planai

Nors daug kalbama apie korupcijos mažinimą, tyrimo rezultatai rodo, jog per ketverius metus jos kontrolės realių pokyčių nepasiekta. Tad ir aukštesnio įvertinimo nenusipelnėme.

„Šis tyrimas turėtų būti savotiškas žadintuvo skambutis visiems,

kad iš tikrųjų nebeužtenka vien tik pasakyti, jog korupcija yra blogai, o skaidrumas – gerai. Laikas pereiti prie konkrečių veiksmų“, – sako I. Kalinauskienė, neslepanti, jog buvo smalsu išvysti naujus rezultatus.

Vyriausybė yra nusprendusi savo sėkmę mažinant korupciją matuoti pagal korupcijos suvokimo indekso pokyčius. Užsibrėžta, kad jau kitais metais Lietuva turėtų surinkti 70 balų. Tad lūkesčiai, pasak projektų vadovės, optimistiški. Nacionalinėje kovos su korupcija programoje, patvirtintoje 2015 metais, numatyta, kad jau vertinant 2019-ųjų rezultatus, indeksas neturėtų būti mažesnis nei 65.

„Mes šiomet smalsiai laukėme, kokie bus 2018-ųjų rezultatai, ar bus pokyčių. Tai, kad rezultatas nesikeitė, turėtų kelti nerimą“, – įsitikinusi pašnekovė.

I. Kalinauskienės manymu, priemonių ir būdų, kaip būtų galima pagerinti situaciją, yra daug ir tos pamokos išmoktos iš kitų šalių.

„Manau, kad labai daug galios yra kiekvienos savivaldybės rankose, nes savivaldybė yra arčiau žmonių, gali kurti pokyčius ten, kur jie yra reikalingi“, – mano ji.

Projektų vadovės teigimu, neseniai „Transparency International“ Lietuvos skyrius pateikė savivaldybių skaidrumo tyrimą, kuriame atsiskleidžia ir tai, kiek skirtingos savivaldybės apie save pateikia informacijos gyventojams.

„Panevėžio tiek miestas, tiek rajonas dabar gauna stiprų septynetą pagal tai, kiek informacijos pateikia gyventojams. Tikrai galima pasitempti ir pradėti dar geriau atsiskai-

tyti už savo veiklą, dar geriau skelbti informaciją gyventojams“, – sako I. Kalinauskienė.

Be to, pastebima, kad visoms savivaldybėms sunkiau sekasi įtraukti gyventojus į sprendimų priėmimo procesą.

„Mano svajonė, kad Lietuva per ateinančius keletą metų išbandytų vis daugiau dalijamųjų biudžetų, kad ateinantys nauji vietos politikai pasižadėtų per savo kadenciją įtraukti gyventojus priimančius sprendimus, kaip panaudoti dalį biudžeto lėšų. Šiuo metu Lenkijoje tokių biudžetų yra beveik pusšimtis, estai turi per dvidešimt, o Lietuvoje kol kas žinome tik apie vieną atvejį Alytaus mieste“, – ji sako, kad labai norėtų, jog tokių atvejų daugėtų.

Galima pasitempti

Šie metai pasižymės rinkimų gausa. Deja, jau ne pirmus metus – šie metai taip pat ne išimtis – savivaldybes ir kitas institucijas krečia Specialiųjų tyrimų tarnybos pareigūnai. Tad kaip rinkėjui nepasiklysti renkant, jo manymu, tinkamiausią kandidatą? Pasak I. Kalinauskienės, gyventojai turėtų užduoti jiems rūpimus klausimus kandidatams, pasidomėti, kaip sekėsi jų savivaldybei, kaip atrodo kitų savivaldybių kontekste, kur reikėtų tobulėti.

„Visiems kandidatams tai ir geras metas pagalvoti, kaip galima kurti skaidrumo ir gyventojų įtraukimo įpročius savivaldoje. Turiu kelias rekomendacijas kandidatams“, – sako ji.

Visų pirma, „Transparency International“ Lietuvos skyriaus atstovė pataria skelbti savo susitikimus su verslo atstovais, interesų grupėmis. Šiuo metu savivaldos lygmeniu rinkėjai nežino, su kuo susitinka tarybos nariai, su kuo aptaria klausimus, į ką atsižvelgia priimdami sprendimus. Antras patarimas – užtikrinti, kad gyventojai galėtų saugiai pranešti apie pastebėtą korupciją ar

FAKTAI

- Palyginti su 2014 metais, Lietuvos savivaldybės tapo skaidresnės. „Transparency International“ Lietuvos skyriaus duomenimis, 2018 metais jų skaidrumo vidurkis padidėjo nuo 56 iki 69 balų iš 100 galimų. Daugiausia savo veiklą viešina Joniškio (94 balai) ir Alytaus (90 balai) rajonų savivaldybės, mažiausiai – Kalvarijos (39 balai), Trakų (46 balai) ir Pakruojo (46 balai) rajonų savivaldybės.

- Nors dauguma savivaldybių nenurodo, kokių pasiūlymų iš lobistų ir interesų grupių atstovų sulaukia tarybos nariai ir administracijos vadovai, įtakos darymas savivaldoje tapo skaidresnis. Prieš 4 metus nė viena savivaldybė neskelbė, su kuo susitinka jų vadovai, o 2018 metais tai viešino jau 30 savivaldybių. Dauguma savivaldybių nurodo, kaip galima pranešti apie galimus korupcijos atvejus, tačiau tik 3 iš 4 teigia, kad užtikrina pranešėjų duomenų konfidencialumą. Trečdalis savivaldybių nenurodo, kokias dovanas gali priimti jų darbuotojai, o kokių ne.

- Tik kas 6 savivaldybė (iš viso 9 savivaldybės) finansines ataskaitas pateikia taip, kad jose veiktų kompiuterinė paieškos sistema, leidžianti analizuoti dokumentus ir ieškoti duomenų pagal raktinius žodžius. Tarp jų ir Panevėžio rajono savivaldybė. Savivaldybės mažiausiai informacijos atskleidžia apie savivaldybių politikų ir administracijų vadovų interesus bei gyventojų galimybes dalyvauti priimančius sprendimus.

- Panevėžio miesto savivaldybė įvertinta 72 procentais, rajono – 76. Abiejų savivaldybių tarybų veiklos skaidrumas įvertintas 100 procentų. Prасčiausiai – institucijos struktūra, pareigybės ir darbuotojai – po 50 procentų. Pusės informacijos nepavyko aptikti tinklalapiuose.

negeroves. Šių metų sausi įsigaliojo Pranešėjų apsaugos įstatymas, tačiau, pasak I. Kalinauskienės, dar nemažai savivaldybių neužtikrina, kad jų duomenys būtų konfidencialūs. Trečia – dalijamieji biudžetai arba, kitaip tariant, gyventojų įtraukimas į sprendimų priėmimą.

„Tai tos sritys, kur galėtume pasitempti ir pasivyti kaimynines šalis, kurti geruosius pavyzdžius mūsų savivaldoje“, – sako projektų vadovė.

Dar vienas pastebėjimas, kad šiuo metu savivaldybės neskelbia duomenų atviru formatu, o tai padėtų gyventojams suprasti, ką jos veikia. Be to, savivaldybių puslapiuose šiuo metu labai sunku suprasti, koks yra vienas ar du svarbiausi antikorporacijos tikslai, kuriose srityse siekiama pokyčių. Pavyzdžiui, kaip žinoti, ar savivaldybė geriau suvaldo su korupcija susijusią sritį nei pernai?

„Dabar šito pasakyti negalime, o tikrai norėtume. Skatintume visus išskirti vieną du svarbiausius tikslus, kur siekia to proveržio, kad po kelerių metų ar jau kitais metais galėtume pasakyti, sekasi ar vis dėlto nesiseka“, – sako I. Kalinauskienė.

Dabar daug antikorporacinių programų, kuriose daug perteklinės informacijos. Jos yra ganėtinai formalios, minima daug techninių priemonių.

REITINGAS

Pasaulio korupcijos suvokimo indekse pirmąją vietą užima Danija, gavusi 88 balus, po jos rikiuojasi Naujoji Zelandija, atsilikdama vos vienu balu, Suomija, Singapūras, Švedija, surinkusios po 85 balus. Paskutinis – 180-asis – yra Somalis, tegavęs vos dešimt taškų. Estija gavo 73 balus ir užėmė 18-ą vietą kartu su Airija ir Japonija, pralenkusi tokią šalį kaip JAV. Pernykščiam tyrimo Estija buvo surinkusi 71 balą ir užėmė 21 vietą. Lenkija gavo 60 balų ir užėmė 36 vietą. Toks pat rezultatas buvo ir pernai. Lietuva, surinkusi 59 balus, užėmė 38 vietą. Tiek pat balų gavo ir Kipras bei Čekija. Lietuvą aplenkė tokios šalys kaip Urugvajus – 23 vieta 70 balų, Čilė – 27 vieta 67 balai, Botsvana – 34 vieta 61 balas. Latvija, kaip ir pernai, gavo 58 balus ir užėmė 41 vietą kartu su Gruzija, Sent Vinsentu ir Grenadinais, Ispanija.